

**Är det dags för videoinspelat asylförhör som komplement till skriftligt
asylförhörsprotokoll?**

Stina Hafrén

Skriftligt slutarbete

Specialiseringsutbildning i rättspsykologi 2021–2023

Innehållsförteckning

1. Inledning
2. Betydelsen av asylförhör i asylprocessen
3. Rättspsykologiska faktorer att beakta vid asylförhör
 - 3.1 Minnet
 - 3.2 Trauma och hälsa
 - 3.3 Kulturella aspekter och kommunikation
 - 3.4 Tolkning
4. Rekommendationer gällande asylförhöret
 - 4.1 Gällande rekommendationer
 - 4.2 Forskning kring intervjuer och skriftliga protokoll
5. Bedömning av trovärdigheten
6. Forskning gällande rättspsykologiska aspekter där jämförelse gjorts mellan skriftligt asylförhørsprotokoll och det videoinspelade förhöret
7. Slutledning

1. Inledning

I asylprocessen är det skriftliga asylförhørsprotokollet den viktigaste utredningen då beslutsfattaren bedömer grunderna och trovärdigheten av asylansökan. Det skriftliga asylförhørsprotokollet ligger till grund för asylbeslutet i första, andra och högsta instans.

Den rättspsykologiska frågeställningen är om det skriftliga asylförhørsprotokollet återspeglar det muntliga asylförhör som har föregåtts. Vilka rättspsykologiska faktorer inverkar på det skriftliga asylförhørsprotokollet? Går det exempelvis ur det skriftliga asylförhørsprotokollet att avläsa den non verbala kommunikation som sker under asylförhöret och är den non verbala kommunikationen av betydelse då det skriftliga asylförhørsprotokollet är den primära källan då sökandes trovärdighet bedöms. Likväl är frågan om det skriftliga asylförhørsprotokollet avspeglar det som sagts eller till vilken del det bara är fråga om en tolkning av det som sagts.

I det här arbetet görs först en rättslig genomgång av gällande lag, främst utlänningslagen och rättspraxis ävensom internationella flyktingkonventionen och EASO:s rekommendationer vid asylärendens trovärdighetsbedömning. I övrigt baserar sig denna text på artikel- och litteratursökning inom psykologisk forskning främst gällande asylintervjuer. Sökningen har gjorts med hjälp av google scholar samt Åbo Akademis söktjänst Alma¹. I litteratursökningen har använts sökorden asylsamtal, protokoll och begreppen trovärdighet, sårbarhet, minne, trauma, non verbal kommunikation, kultur och tolkning.

2. Betydelsen av asylsamtal i asylprocessen

¹ <https://abo.finna.fi/?lng=sv> och

Migrationsverket för med asylsökande ett asylsamtal för att muntligen reda ut de grunder som sökanden uppger för att han eller hon i sitt hemland eller i sitt permanenta bosättningsland är utsatt för förföljelse eller andra rättskränkningar eller hotas av sådana.² Under asylsamtalet skall det särskilt utredas på vilka grunder han eller hon anser att staten i fråga inte är säker för honom eller henne.³ Asylsamtalen får spelas in i form av ljud och bild.⁴ Ett protokoll skall upprättas över asylsamtalet. Efter samtalet skall protokollet tolkas för sökanden och sökanden ska underrättas om sin möjlighet att göra korrigeringar och tillägg till det. Sökanden ska bekräfta protokollets innehåll med sin underskrift.⁵ Asylförhören är således en del av den utredning som Migrationsverket utför då en ansökan om internationellt skydd har anhängiggjorts. Sökanden kan tillföra annan utredning i skriftlig form.

I praktiken har Migrationsverket svårt att försäkra sig om övrig utrednings, exempelvis skriftlig utrednings, tillförlitlighet. Det kan exempelvis vara fråga om huruvida sökandens handlingar gällande efterlysning, politiska fängelsedomar, kvarstadsbeslut, id-handlingar eller handlingar som visar på tidigare boplatser eller arbete är autentiska. Den här svårigheten gör att en stor del av asylsökanden som utgångspunkt inte kan påvisa asylgrunderna genom skriftlig utredning.

En annan aspekt som ökar vikten av det skriftliga asylförhören protokollet är att det redan i första instans inte nödvändigtvis är asylintervjuaren som gör beslut i ärendet, utan likaväl kan vara en kollega. Det är heller inte ovanligt att asylintervjuaren byts från dag till dag om asylsamtalet förs under flera dagar. Detta föranleder att redan beslutet i första

² Utlänningslagens (301/2004) 97 §

³ Utlänningslagens 97 a § 2 moment

⁴ Utlänningslagen 97 a § 3 moment

⁵ Utlänningslagens 97 a § 4 moment

instans i huvudsak enbart har det skriftliga asylförhöringsprotokollet till handa vid trovärdighetsbedömningen.

Som ovan refererats möjliggör lagen inbandning av asylsamtalen i ljud och i bild, men i praktiken bandar inte Migrationsverkets asylsamtal i bild, enbart i ljud.⁶ Ljudinspelningarna finns att få på begäran av sökanden efter förhöret. Gällande användningen av videospelningar kan allmänt sägas att det i straffprocessen redan är regel att polisförhör av minderåriga bandas in i bild- och ljud. I regeringens proposition RP 133/2021 föreslås även att en bild- och ljudupptagning skall framledes göras av den muntliga bevisning som tas emot i tingsrätten.⁷

Asylsamtalet som ordnas vid Migrationsverket är i regel den enda gången sökande blir muntligen hörd i asylprocessen. Undantaget är om asylgrunden är sexuell läggning eller kristen tro. Trots att förvaltningsdomstolen skall, enligt lagen om rättegång i

⁶ E-post Hafrén – Migrationsverket 24.2.2023. Enligt Migrationsverket finns inte juridiska hinder för videospelningar, men enligt nuvarande praxis så görs det enbart ljudinspelningar. Det finns inga särskilda skäl till detta, men man har ansett att ljudinspelningar och skriftligt asylförhöringsprotokoll uppfyller lagens villkor. Det har inte heller i praktiken ansetts finnas behov av videospelningar istället för ljudinspelningar.

⁷ Regeringens proposition 133/2001. I propositionen lyfts endel rättspsykologiska frågeställningar upp. Enligt propositionen bör dock det att en berättelse ger ett levande intryck inte ha någon avgörande betydelse vid bedömningen av berättelsen. Propositionen framför att tillförlitligheten i fråga om personbevisning inte i någon större utsträckning baseras på iakttagelser och intryck som under en rättegång uppkommer rörande en persons sätt att tala, ansiktsuttryck och gester eller känsloreaktioner. Enligt propositionen har själva berättelsen en större betydelse, till exempel om dess väsentliga innehåll är konsekvent, realistiskt och hålls oförändrat, och hur detaljrik den är, hänvisning görs till HD prejudikat (HD 2013:96, punkt 8). Bedömningen av muntlig bevisning ska således, enligt propositionen, inte påverkas av om den muntliga bevisningen tas emot genom en bild- och ljudupptagning eller så att den som ska förhöras personligen avger sin berättelse framför domstolens ledamöter, förutsatt att bild- och ljudupptagningen är av tillräckligt hög kvalitet. I regeringens proposition dryftas en del rättspsykologiska frågor, bland annat om det att man en del forskning har observerat att en berättelse som ges av den som är personligen närvarande upplevs tillförlitligare än en som framförs på en bild- och ljudupptagning och att man förhåller sig positivare till den som avger den. Förklaringen anses ha samband med att den förhörda personens fysiska närvaro ger ett mer levande intryck av honom eller henne än en videobild. Enligt regeringens proposition är resultaten dock inte helt samstämmiga. I regeringspropositionen hänvisas till en australisk undersökning där det konstateras att juryn vid en simulerad rättegång inte nämnvärt påverkades av om målsäganden i ett sexualbrott avgav sin berättelse på video, genom videokonferens eller genom att vara personligen närvarande (se närmare Mottagande av personbevisning på bild- och ljudupptagningar vid hovrätterna). Bedömningspromemoria. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2019:6, nämnda undersökningar s. 23–24)

förvaltningsärenden 7 kapitel 57 §, ordna muntlig förhandling vid behov, så ordnas i praktiken dessa muntliga förhandlingar inte i andra ärenden än asylärenden som gäller trovärdighetsbedömning gällande en sökandes sexuella läggning eller konvertering till kristendomen.⁸ Detta i sin tur ger vid handen att i alla andra asylärenden så är asylförhöret vid Migrationsverket den enda gång under hela asylprocessen som sökande har möjlighet att muntligen framföra grunderna för sitt behov av internationellt skydd.

Följden av allt detta är att det skriftliga asylförhørsprotokollet är ofta den enda och den klart viktigaste enskilda utredningen som Migrationsverket baserar sitt avgörande på då Migrationsverket bedömer asylansökans trovärdighet och asylsökandes behov av internationellt skydd.

3. Rättspsykologiska faktorer vid asylsamtal

⁸ Det finns ingen tillförlitlig statistik att tillgå gällande detta, men vid en skriftlig förfrågan till de fyra förvaltningsdomstolarna (de fyra behöriga domstolarna att avgöra asylärenden), med andra ord Helsingfors förvaltningsdomstol, Åbo förvaltningsdomstol, Norra Finlands förvaltningsdomstol, Östra Finlands förvaltningsdomstol, framkommer att muntlig handläggning i asylärenden i praktiken enbart ordnas i ärenden där det är fråga om trovärdighetsbedömning av asylsökandes sexuella läggning eller kristna tro. E-post Hafrén – Helsingfors förvaltningsdomstol, Åbo förvaltningsdomstol, Östra Finlands förvaltningsdomstol och Norra Finlands förvaltningsdomstol 5.12.2022. I Helsingfors förvaltningsdomstol ordnades det år 2021 249 muntliga handläggningar och år 2020 229 muntliga handläggningar. Det har främst varit fråga om handläggningar i barnskyddsärenden och asylärenden. Helsingfors förvaltningsrätt har framfört att muntliga handläggningar i de övriga ovannämnda förvaltningsdomstolarna år 2021 har varit i Östra Finlands förvaltningsdomstol 168 (inbegriper barnskyddsärenden och asylärenden), i Norra Finlands förvaltningsdomstol 120 (inbegriper barnskyddsärenden och asylärenden), i Åbo förvaltningsdomstol 100 (inbegriper barnskydds och asylärenden). Norra Finlands förvaltningsdomstol har inte kunnat inkomma med statistik på hur många muntliga handläggningar som ordnats år 2021 och 2020, utan har enbart hänvisat till domstolsverkets sidor. Östra Finlands förvaltningsdomstol framför att det år 2020 hölls 173 muntliga handläggningar, varav 54,9 % gällde utlänningsärenden. År 2021 hölls 168 muntliga handläggningar, varav 64,3 % gällde utlänningsärenden. Östra Finlands förvaltningsdomstol har inte kunnat inkomma med mer exakta uppgifter, något som även berott på ändringar i rapporteringssystemet och ändringar i databehandlingssystemet.

Åbo förvaltningsdomstol har manuellt gått genom de muntliga förhandlingarna i asylärenden och konstaterat att det verkar som att muntliga förhandling enbart ordnats i asylärenden som gäller sexuell läggning eller kristlig tro. Även Helsingfors förvaltningsdomstol har konstaterat att det vid muntliga handläggningar i asylärenden handläggs asylsökandes kristliga tro och sexuella läggning.

Det finns många psykologiska faktorer att beakta vid ett asylsamtal, exempelvis hur människans minne fungerar, hur traumaupplevelser och den mentala hälsan påverkar minnet och människans funktionssätt, samt hur kulturella aspekter påverkar människans minne och kommunikation. Asylsökandes kommunikationsförmåga är vid ett muntligt asylsamtal viktig samt hur denna kommunikation uppfattas av tolk och intervjuare.

3.1 Minnet

Vid trovärdighetsbedömningen av en asylsökandes berättelse är det av stor vikt på vilket sätt asylsökande minns sina upplevelser och lyckas kommunicera sina minnesbilder. Det mänskliga minnet är dock begränsat. Människans minne är mentala konstruktioner som till viss grad representerar det förflutna. Det är inte fråga om autentiska videoinspelningar, utan alla minnen till en viss grad falska, då de inte är autentiska med händelser objektivt sätt.⁹ En av de viktigaste funktionerna av minnet är att ge en personlig meningsfullhet så att vi kan förstå världen och agera i den. Sammanhang är för minnet viktigare än autenticitet.¹⁰ Detaljer i långtidsminnet försvinner genom tid och blir mer generaliserad och växer ihop med liknande minnen. Minnena är något personligt och återges i ljuset av den egna personliga erfarenheten och kunskapen.¹¹ Personer minns mera om de återkallar minnet flertalet gånger, även om personer tror att de inte kan komma ihåg något ytterligare. Risken finns dock också att falska minnen kan uppstå vid repetitiva återkallelser. Återkallelser är inte identiska, utan minnet ändras varje gång som vi återkallar det.¹² Människor

⁹ Conway, M. A., & Loveday, C. (2015). Remembering, imagining, false memories & personal meanings. *Consciousness and Cognition*, 33, 574-581.

¹⁰ Conway, M. A., & Loveday, C. (2015). Remembering, imagining, false memories & personal meanings. *Consciousness and Cognition*, 33, 574-581.

¹¹ Cohen, J. (2001). Questions of credibility: Omissions, discrepancies and errors of recall in the testimony of asylum seekers. *International Journal of Refugee Law*, 13(3), 293-309.

¹² ¹² Cohen, J. (2001). Questions of credibility: Omissions, discrepancies and errors of recall in the testimony of asylum seekers. *International Journal of Refugee Law*, 13(3), 293-309.

återberättar händelser ur olika perspektiv beroende på vem som lyssnar och vad som är syftet med återberättelsen. Man kan alltså återberätta samma minne på olika sätt i olika situationer.¹³ Minnet är inte stabilt eller fullständigt. Vissa saker kan vara svåra att återkalla exempelvis tidsperspektiv som datum, frekvens, längd, namn, exakta använda verbala ord, vilket leder till inkonsekvenser då personen återkallar minnet. Det autobiografiska minnet ändras genom tid och kan ändras dramatiskt.¹⁴ Människor har en benägenhet att minnas det centrala i händelser, medan perifera fakta kan variera, med andra ord vad man minns beror på vad man uppmärksammar.¹⁵ En annan viktig aspekt av minnet är att upprepade händelser formar i minnet en slags generell minnesbild av vad som vanligen sker under händelsen, medan minnet av den enskilda händelsen inte går att återkalla.¹⁶ Personligt betydelsefulla och negativt emotionella händelser minns människan generellt bättre än vanliga händelser.¹⁷

3.2 Trauma och hälsa

Gällande trauma kan konstateras att vanliga symtom är tankar om flykt, mardrömmar, eller vilja att undvika personer, platser, minnen eller tankar som hänför sig till trauma.¹⁸ Även sorg, hat, nervöshet, sömnsvårigheter och relationsproblem är vanliga. Symptomen och längden på symptomen är väldigt individuella och kan ta sig i uttryck i ett motstridigt sätt än vad som man kan allmänt förvänta sig av en traumatiserad person,

¹³ Tversky, B., & Marsch, E. J. (2000). Biased retellings of events yield biased memories. *Cognitive Psychology*, 40(1): 1-38.

¹⁴ Cameron, H.E. (2010). Refugee status determinations and the limits of memory. *International Journal of Refugee Law*, 22(4), 469-511.

¹⁵ The British Psychological Society. (2008) Guidelines on Memory and the Law, *The British Psychological Society*.

¹⁶ The British Psychological Society. (2008) Guidelines on Memory and the Law, *The British Psychological Society*.

¹⁷ The British Psychological Society. (2008) Guidelines on Memory and the Law, *The British Psychological Society*.

¹⁸ Duodecim (2022). Käypähoito-suositukset. Traumaperäinen stressihäirintä, <https://www.kaypahoito.fi/hoi50080>, besökt sidan 12.5.2023

exempelvis genom att inte visa några känslor alls då man återberättar en traumatisk upplevelse.¹⁹ Den mentala hälsan kan påverkas av trauma. Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) är en vanlig psykologisk diagnos för personer som har upplevt trauma, men vanliga är också depression, ångest och psykos. Dessa förekommer mer frekvent hos asylsökande än bland icke asylsökande.²⁰

Många av asylsökanden har varit med om traumatiska händelser.²¹ Forskning gällande minnet av traumatiska händelser visar delvis motstridiga resultat. En del forskning visar att personer som har blivit utsatta för trauma framför mindre minnesdetaljer.²² Exempelvis vid stressade situationer kan människan minnas mindre detaljer än vid neutrala händelser.²³ Också vad man uppmärksammar vid en traumatisk händelse kan vara snävare än vad man normalt uppmärksammar och är relaterade till vad människan sinnen och vad hen känner. Det i sig kan också vara en orsak till att vi minns mindre.²⁴ Nuförtiden anser man generellt, att allt som gäller så kallade neutrala minnen, även gäller traumaminnen. Med andra ord personligt betydelsefulla och emotionella händelser minns människan generellt bättre än vanliga händelser.²⁵ Det finns inget klart som indikerar att människan skulle vara obenägen att minnas traumatiska händelser, utan samma gäller som för det

¹⁹Gyulai, G. (2013). Credibility assessment in asylum procedures. A multidisciplinary training manual. *Hungarian Helsinki Committee*.

²⁰ Steel, Z., Chey, T., Silove, D., Marnane, C., Bryant, R. A., & van Ommeren, M. (2009). Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement: A systematic review and meta-analysis. *JAMA*, *302* (5), 537-549.

²¹ En förtjänstfull genomgång av sökandes sårbarhet i asylprocessen alla skeden finns att läsa i publikationen Haavoittuva asema turvapaikkaprosessissa. För mera information se Tarvainen, L., Laine, M., Leisti, M., Rautakorpi, M., Selim, H. & Skrifvars, J. (2022). Haavoittuva asema turvapaikkaprosessissa, *Pakolaisneuvonta*.

²² Barry T., Lenaert, B., Hermans, D., Raes, F., & Griffith, J. (2018). Meta-analysis of the association between autobiographical memory specificity and exposure to trauma. *Journal of Traumatic Stress*, *31* (1), 35-46.

²³ Shiels, G.S., Sazma, M. A., McCullough, A.M., & Yonelinas, A.P. (2017). The effects of acute stress on episodic memory: A meta-analysis and integrative review. *Psychological Bulletin*, *143* (6), 636-675.

²⁴ Crespo, M., & Fernandez-Lansac, V. (2016). Memory and narrative of traumatic events: A literature review. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, *8*(2), 149-156.

²⁵ The British Psychological Society. (2008) Guidelines on Memory and the Law, *The British Psychological Society*.

neutrala minnet, det vill säga man kan bland annat glömma eller ha en ovilja av att minnas.²⁶ Denna ovilja att minnas trauma varierar, men för en del kan den vara väldigt stark, då man vill undvika den känslomässiga reaktionen.²⁷ Denna ovilja kan vara så pass dominerande att den förhindrar sökanden att berätta, trots att sökanden vet hur viktigt det är att berätta om upplevelserna vid ett asylsamtal. Personer försöker att undvika att tänka på traumatiska upplevelser, eftersom det ju kan orsaka psykiskt lidande, och det i sig kan leda till att man minns händelserna sämre.

Även andra faktorer som relaterar till mental hälsa inverkar på minnet: deprimerade människor minns mindre detaljer²⁸, sömnbrist och kronisk smärta inverkar på minnets alla delmoment.²⁹

3.3. Kulturella faktorer och kommunikation

Gällande den kulturella kontexten: vår minneskultur påverkas av i vilken kultur vi har växt upp: vår kulturidentitet och bakgrund. Det påverkar vad vi fäster uppmärksamheten vid, vad vi anser viktigt och hur vi minns. Personer från olika kulturer har olika perspektiv då personen berättar om något.³⁰ Perspektivet kan variera mellan att ha fokus på sig själv eller på andra, berättelsen kan variera i struktur mellan att vara detaljerad eller mer generell eller om berättelsen färgas mera som positiv eller negativ. Kulturella skillnader finns i hur man definierar sig själv, begreppet relationer, beteendekoder eller reglering av känslor.³¹ Även

²⁶ Engelhard, I.M., McNally, R.J., & van Schie, K. (2019). Retrieving and modifying traumatic memories: Recent research relevant to three controversies. *Current Directions in Psychological Science*, 28(1), 91-96.

²⁷ Herlihy, J., Jobson, L., & Turner, S. (2012). Just tell us what happened to you: Autobiographical memory and seeking asylum. *Applied Cognitive Psychology*, 26 (5), 661-676.

²⁸ Chaudhary, J. (2010). Memory and its implications for asylum decision. *Journal of Health & Biomedical Law*, 37(6), 37-63.

²⁹ Cohen, J. (2001). Questions of credibility: Omissions, discrepancies and errors of recall in the testimony of asylum seekers. *International Journal of Refugee Law*, 13(3), 293-309.

³⁰ Wang, Q. (2016). Remembering the self in cultural contexts: A cultural dynamic theory of autobiographical memory. *Memory Studies*, 9(3), 295-304.

³¹ Wang, Q. (2016). Remembering the self in cultural contexts: A cultural dynamic theory of autobiographical memory. *Memory Studies*, 9(3), 295-304.

minnet och förmågan att minnas är kulturellt relaterade eftersom det sker i relation och målsättning av en specifik kulturell kontext. Det autobiografiska minnet är ett slags individuellt svar, medvetet eller omedvetet, som varierar beroende på vad som förväntas i just den kulturen. Man kan se det som ett kollektivt minne från generation till generation och som lär oss hur just vårt samhälle normalt sett tolkar, minns och delar sitt förflutna.³² Exempelvis begreppet sanning varierar från kultur till kultur.³³ Detta betyder att asylsökande uppfattar instruktioner att "berätta allting" annorlunda än vad asylintervjuaren uppfattar det.³⁴ En annan aspekt är berättarens narrativ, där en person som berättar mer direkt och ur personlig vinkel, enligt rekommendationer gällande trovärdighetsbedömning, anses mera trovärdig.³⁵ Även olika sätt att benämna saker, exempelvis släktskap och kalenderår, kan skapa motstridigheter och därmed inverka på trovärdighetsbedömningen.³⁶

Non-verbal kommunikation så som talets hastighet, volym, kroppsrörelser, hållning, ansiktsuttryck kan styrka, betona eller motverka verbal kommunikation. Non verbal kommunikation varierar från kultur till kultur. Kulturen påverkar också hur man tolkar non verbal kommunikation.³⁷ Intervjuare påverkas av non verbal kommunikation som ögonkontakt eller skakande på huvudet i sin trovärdighetsbedömning.³⁸ Den kulturella bakgrunden inverkar även på intervjudynamiken eftersom personer uppfattar hierarkin på

³² Wang, Q. (2016). Remembering the self in cultural contexts: A cultural dynamic theory of autobiographical memory. *Memory Studies*, 9(3), 295-304.

³³ Gyulai, G. (2013). Credibility assessment in asylum procedures. A multidisciplinary training manual. *Hungarian Helsinki Committee*.

³⁴ Granhag, P.A., Landström, S., & Nordin, A.I. (2017) Värdering av muntliga utsagor: Ett vetenskapligt baserat beslutstöd för migrationsärenden. *Göteborgs universitet*.

³⁵ Granhag, P.A., Landström, S., & Nordin, A.I. (2017) Värdering av muntliga utsagor: Ett vetenskapligt baserat beslutstöd för migrationsärenden. *Göteborgs universitet*.

³⁶ Granhag, P.A., Landström, S., & Nordin, A.I. (2017) Värdering av muntliga utsagor: Ett vetenskapligt baserat beslutstöd för migrationsärenden. *Göteborgs universitet*.

³⁷ Bishop, S.C. (2022). What does a torture survivor look like? Nonverbal communication in US asylum interviews and hearings, *Journal of International and Intercultural Communication*, 15(2), 185-203.

³⁸ Berg, L., & Millbank, J., (2009) Constructing the personal narratives of lesbian, gay and bisexual asylum claimants. *Journal of Refugee Studies*, 22, 195-223.

olika sätt och möjligheten att motsätta sig intervjuaren under intervjun.³⁹ En del av asylsökande har varit förföljda av statliga aktörer och har därför svårighet att skapa ett förtroende till asylintervjuaren.⁴⁰

3.4 Tolkning

Tolken spelar en avgörande roll vid asylintervjuer. De har en komplex roll, med allt från tolkning av kulturella missförstånd, att återge sökandes berättelse med rösten så att inte trovärdigheten av sökandes berättelse lider, eller formulera frågor eller svar i syfte att nå en effektiv kommunikation.⁴¹ Tolkarna har en aktiv roll i intervjun, även om rollen inte är synlig i det skriftliga asyلفörhörspötkollet.⁴² Om tolken har en gemensam kulturell bakgrund, så kan detta föda tvivel hos asylsökande om tolken är pålitlig och tolkar konfidentiellt.⁴³ Tolkarna kan förvränga både intervjuarens frågor och asylsökandes svar och på det viset påverka utredningen.⁴⁴ Exempelvis kan asylintervjuarens frågor vid tolkningen medföra att det förs en skild konversation mellan tolken och asylsökanden och kontentan av denna konversation översätts enbart knapphändigt till.⁴⁵ Asylsökande kan även se tolken som asylintervjuarens samarbetspartner, vilket inverkar på förtroendet som asylsökande har för tolken. Asylsökande kan även överdimensionera förtroendet för tolken

³⁹ Herlihy, J., & Turner, S.W. (2009). The psychology of seeking protection. *International Journal of Refugee Law* 21, 171-192.

⁴⁰ Herlihy, J., & Turner, S.W. (2009). The psychology of seeking protection. *International Journal of Refugee Law* 21, 171-192.

⁴¹ Gibb, T., & Good, A. (2014). Interpretation, translation and intercultural communication in refugee status determination procedures in the UK and France. *Language and Intercultural Communication*, 14, 385-399.

⁴² Gibb, T., & Good, A. (2014). Interpretation, translation and intercultural communication in refugee status determination procedures in the UK and France. *Language and Intercultural Communication*, 14, 385-399.

⁴³ Jansen, S. (2019). Pride or shame? Assessing LGBTI asylum applications in the Netherlands following the XYZ and ABC judgements. *COC Netherlands*, 1-180.

⁴⁴ Keselman, O., Cederborg, A.C., Lamb, M.E., & Dahlström, Ö. (2010). Asylum-seeking minors in interpreter-mediated interviews: What do they say and what happens to their responses? *Child and Family Social Work*, 15, 325-334.

⁴⁵ Pöllabauer, S. (2015) Interpreting in asylum proceedings. *The Routledge handbook of interpreting*.

och uppfatta tolken som en stödperson vars uppgift är att hjälpa asylsökande att formulera svaren på frågorna så att asylintervjuaren förstår sökanden.⁴⁶

4. Rekommendationer gällande asylintervju

4.1 Gällande rekommendationer

Asylrätten inom Europeiska unionen är långt harmoniserad. European Asylum Support Office EASO har utgivit praktiska rekommendationer att beakta under själva asylintervjun.⁴⁷ I rekommendationerna framhålls att sökande som har blivit utsatt för tortyr, våldtäkt eller annan allvarlig form av psykologisk, fysisk eller sexuellt våld kan ha svårigheter att återberätta händelserna. Intervjuaren skall, enligt rekommendationerna, vara känslig för detta vid intervjutillfället och också vara beredda på att sökanden inte nödvändigtvis kan framföra detaljer. Intervjuarens agerande kan inverka på både kvaliteten och mängden information som sökande ger genom att skapa kommunikativt en god atmosfär där sökanden känner sig trygg. Intervjun bör ses som en dialog, där sökande är den som främst pratar. EASO:s rekommendationer framhåller intervjuarens non-verbala kommunikation som skall klargöra för sökande att det är hen som står i fokus. Detta betyder i praktiken att man bör beakta interkulturella problem samt non verbal kommunikation.

Rekommendationerna framhåller att intervjuaren skall observera grundläggande kommunikation och vara en flexibel, lugn, tålmodig och en aktiv lyssnar. Intervjuaren bör också tala direkt med sökanden, inte med tolken. Intervjuaren bör vara medveten om kulturella skillnader i non verbal kommunikation och avstå från snabba tolkningar på basis av sökandes kroppsspråk. Enligt EASO:s rekommendationer skall intervjuaren vara

⁴⁶ Pöllabauer, S. (2015) Interpreting in Asylum Proceedings. *The Routledge handbook of interpreting*.

⁴⁷ EASO Practical Guide (2014) Personal interview, uppsökt 20.1.2023, [EASO Practical Guide: Personal interview \(europa.eu\)](https://easo.europa.eu/easo-practical-guide/personal-interview)

medveten om vad hen signalerar med sitt kroppsspråk exempelvis via visat ointresse eller aggression. Samtidigt är en kunskap om non verbal kommunikation ett viktigt redskap för att uppmuntra kommunikationen under intervjun. Genom att vara en aktiv lyssnare uppmuntrar intervjuaren bäst en sökande. Enligt EASO:s rekommendationer bör uppmärksamheten riktas mot sökande och intervjuaren bör vara uppmärksam på hur sökande kan tolka intervjuarens non verbala tecken för att försöka undvika missförstånd. I rekommendationerna ges exempel att intervjuaren med små ord som "mm", "okej", hjälper sökanden att berätta.⁴⁸

4.2 Forskning gällande intervjuer och skriftliga protokoll

En viktig psykologisk faktor som inverkar på asylintervjun är asylintervjuaren själv och hens uppfattning och presumtioner om människans minne, beteende samt presumtion om personliga berättelsens detaljrikedom.⁴⁹ Forskning visar att asylintervjuare i Finland baserar deras beslut på presumtioner och uppfattningar, som inte finner stöd i psykologin.⁵⁰ Intervjuares frågor speglar ofta intervjuarens egen, kulturella kontext.⁵¹

Det har forskats i intervjutekniker. Det är viktigt att planera intervjun, så att den grundar sig på vetenskapligt grundläggande psykologiska principer om exempelvis människans minne.⁵² Det viktigaste steget är förberedelsen innan och inför intervjun och som främst har att göra med att försöka undvika intervjuarens förutfattade meningar,

⁴⁸ EASO Practical Guide (2014) Personal interview, uppsökt 20.1.2023, [EASO Practical Guide: Personal interview \(europa.eu\)](https://easo.europa.eu/easo-practical-guide-personal-interview)

⁴⁹ Skrifvars, J., Sui, V., Antfolk, J., van Veldhuizen, T., & Korkman, J. Psychological assumptions underlying credibility assessments in Finnish asylum determinations, *PsyArXiv*.

⁵⁰ Skrifvars, J., Sui, V., Antfolk, J., van Veldhuizen, T., & Korkman, J. Psychological assumptions underlying credibility assessments in Finnish asylum determinations, *PsyArXiv*.

⁵¹ LaViolette, N. (2017). Sexual orientation, gender identity and the refugee determination process in Canada. *Annals of Spiru Haret University Journalism Studies*, 18, 5-55.

⁵² Brandon, S., Wells, S., & Seale, C. (2018) Science-based interviewing: Information elicitation. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 15(2), 133-148.

exempelvis egenskapen att försöka tolka given information att bekräfta ens förutfattade meningar, eller att bevisvärderingen görs utgående från det att ett bevis är viktigare om man själv till först tycker det, eller om beviset är lättare att tillgå.⁵³ En viktig bit av planeringen är rummet där intervjun försiggår. Rummet bör vara belyst, rymligt med öppna objekt, som fönster eller dörrar. Den intervjuade borde även få bestämma var hen skall sitta. Hen skall inte sitta så att hen känner sig fången. Det är också av vikt hur den intervjuade uppfattar den som intervjuar.⁵⁴ Gällande själva intervjun kan konstateras att det är viktigt att det förklaras för den intervjuade varför man utför intervjun. En annan viktig sak är att berätta att den intervjuade skall försöka berätta så mycket som möjligt gällande det som den är intervjuad för, medan intervjuarens roll är mera att lyssna. Gällande detaljrikedomen, så behöver den intervjuade hjälp, eftersom den intervjuade bland annat kan få känslan av att hen bara skall svara på frågorna rakt av. Det kan också hända att den intervjuade inte är van vid att svara detaljrikt eller att själva händelsen har hänt för en lång tid sedan. Då skall intervjuaren vara en aktiv lyssnare genom att framföra små ord eller nickande med huvudet, som skulle vara naturligt om intervjuaren skulle lyssna till en väns berättelse.⁵⁵

Det är viktigt att frågorna är bra. Frågorna skall använda samma nyckelord som den intervjuade använder och reflektera den intervjuades berättelse.⁵⁶ I en meta-analys⁵⁷ konstaterades att anklagande metoder ökade sannolikheten att erhålla både äkta och falska

⁵³ Brandon, S., Wells, S., & Seale, C. (2018) Science-based interviewing: Information elicitation. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 15(2), 133-148.

⁵⁴ Brandon, S., Wells, S., & Seale, C. (2018) Science-based interviewing: Information elicitation. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 15(2), 133-148.

⁵⁵ Brandon, S., Wells, S., & Seale, C. (2018) Science-based interviewing: Information elicitation. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 15(2), 133-148.

⁵⁶ Brandon, S., Wells, S., & Seale, C. (2018) Science-based interviewing: Information elicitation. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 15(2), 133-148.

⁵⁷ Meissner, C. A., Redlich, A.D., Bhatt, S., & Brandon, S. (2012) Interview and interrogation methods and their effects on true and false confessions. *Campbell Systematic Reviews*, 8(1), 1-53.

erkännanden. Informationssamlade metoder minskade på antalet falska erkännande. Då man jämförde anklagande metoder med informationssamlade metoder konstaterades det att informationssamlade metoder ökade på äkta och minskade på falska erkännanden och är därför en mer rekommendabel metod.⁵⁸ I en studie⁵⁹ där man analyserat frågorna i Migrationsverkets asylförhör konstaterades att utmaningen för intervjuaren är att minska på antalet slutna frågor och öka antalet öppna frågor. Enligt studien var majoriteten av frågorna vid Migrationsverket informationssamlade frågor, men endast en tredjedel av asylintervjuerna hade inga anklagande frågor alls. Även några få anklagande frågor eller en misstänkliggörande kommentar kombinerat med stängda frågor kan, enligt studien, vara antydande och påverka kvaliteten på intervjun. Asylintervjuare frågade i allmänhet cirka två öppna frågor per var tionde stängd fråga. Detta är helt mot rekommendationerna från EASO.⁶⁰ Den fria berättelsens betydelse är central då det gäller hur mycket information den intervjuade berättar. Med öppna frågor erhåller man mest information.⁶¹

Forskning visar att skriftliga protokoll inte är ett skriftligt referat ord för ord. I en studie⁶² gällande skrivna polisförhørsprotokoll i Nederländerna undersöktes hur fem polismän på basis av samma video uppgjorde skriftliga protokoll. Protokollen evaluerades senare av jurister. Studien visade att de skriftliga protokollen var väldigt olika, trots att det

⁵⁸ Meissner, C. A., Redlich, A.D., Bhatt, S., & Brandon, S. (2012) Interview and interrogation methods and their effects on true and false confessions. *Campbell Systematic Reviews*, 8(1), 1-53.

⁵⁹ Skrifvars, J., Korkman, J., Sui, Veronica., van Veldhuizen, T., & Antfolk, J. (2020) An analysis of question style and type in official Finnish asylum interview transcripts. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 17(3), s. 333-348.

⁶⁰ Skrifvars, J., Korkman, J., Sui, Veronica., van Veldhuizen, T., & Antfolk, J. (2020) An analysis of question style and type in official Finnish asylum interview transcripts. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 17(3), s. 333-348.

⁶¹ Skrifvars, J., Antfolk, J., van Veldhuizen, T., Sui, V., & Korkman, J. (2022) Eliciting information in official Finnish asylum interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 36(3), s. 508-519.

⁶² De Keijser, J., Malsch, M., Kranendonk, R., & De Gruijter, M. (2012) Written records of police interrogation: Differential registration as determinant of statement credibility and interrogation quality. *Psychology, Crime & Law*, 18, s. 613-629.

var samma enkla video som de baserade sig på. Det olika skrivsättet av protokollen påverkade även juristerna bedömning av fallen.⁶³

5. Bedömningen av trovärdigheten

Den som avgör ett asylärende behöver göra en bedömning av sökandes trovärdighet. Enligt utlänningslagens 98 § konstateras att förutsättningarna för beviljande av uppehållstillstånd bedöms individuellt för varje sökande med beaktande av de utredningar som han eller hon lagt fram om sina förhållanden i staten i fråga samt aktuella uppgifter från olika källor om förhållandena i staten. Efter att ha fått tillgängliga utredningar skall myndigheten avgöra ärendet till förmån för sökanden på basis av hans eller hennes utsaga, om sökanden till den del det är möjligt har bidragit till att utreda saken och om myndigheten är övertygad om att ansökan är trovärdig i fråga om behovet av internationellt skydd.⁶⁴ Som tidigare framförts så är det skriftliga asylförhørsprotokollet ofta den enda utredningen som finns tillhanda. Med stöd av detta skriftliga asylförhørsprotokoll skall beslutsfattaren således bilda sig en uppfattning om sökandes berättelse är trovärdig eller ej.

Grundpelarna för bedömningen av trovärdigheten finns i handboken som uppgjorts till stöd för Flyktingkonventionen.⁶⁵ European Asylum Support Office EASO har gett ut rekommendationer som gäller bevisvärderingen i asylärenden.⁶⁶ Det framkommer ur EASO:s

⁶³ De Keijser, J., Malsch, M., Kranendonk, R., & De Gruijter, M. (2012) Written records of police interrogation: Differential registration as determinant of statement credibility and interrogation quality. *Psychology, Crime & Law*, 18, s. 613-629.

⁶⁴ Utlänningslagens 98 § 2 moment samt 3 moment

⁶⁵ *Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection, under the 1951 convention and the 1967 protocol relating to the status of refugees*. Sökanden har bevisbörda, men på grund av ärendets natur kan det vara svårt att bevisa all fakta. Om sökanden har medverkat till utredningen av asylgrunderna och är allmänt trovärdig, men någon viss omständighet inte går att bevisa, så kan sökande åtnjuta *benefit of doubt* principen, vilket innebär att en omständighet anses trovärdig, trots att det inte har bevisats. Detta kräver dock att sökandes berättelse är sammanhängande och rimlig och inte strider mot notoriska fakta.

⁶⁶ EASO Practical Guide (2015): Evidence Assessment.

rekommendationer att beslutsfattaren vid trovärdighetsbedömningen skall lägga vikt vid sökandes berättelses detaljrikedom och specificitet. Med specificitet avses i rekommendationerna det personliga, med andra ord hur en händelse personligen har upplevts och återberättas. Sådant som personen har upplevt själv skall personen, enligt EASO:s rekommendationer, kunna berätta mer levande och spontant. Om detaljrikedom och specificitet saknas, så kan det enligt EASO:s rekommendation, vara en indikation på att sökandes berättelse inte är trovärdig. Det är också viktigt att berättelsen är konsekvent. Motstridigheter i sökandes berättelse bör utredas och om finns det ingen förklaring, så inverkar detta på trovärdigheten negativt. Däremot skall sökandes beteende under själva intervjutillfället, inte ha betydelse för trovärdighetsbedömningen. Enligt EASO:s rekommendationer skall själva berättelsen skall vara rimlig och samstämmig med landinformation och andra notoriska fakta samt annan i ärendet framkommen utredning.

Den rättspsykologiska aspekten lyfts även fram i EASO:s rekommendationer.⁶⁷ Bland annat framhålls det att den sökandes muntliga berättelse kan påverkas av minnet, trauma och posttraumatiskt stressyndrom, andra hälsorelaterade problem, ålder, utbildning, kultur, religion, tro, språk, kön och social status. Det framförs även i EASO:s rekommendationer att det mänskliga minnet är begränsat och att återge datum, detaljer gällande händelser som hänt för länge sen, eller att beskriva personer som man endast har träffat en gång, kan vara en mycket utmanande uppgift. Personer som har upplevt trauma kan ha svårigheter att minnas tidigare händelser och ge strukturerade återberättelser. På grund av trauma kan personer återge händelserna fragmenterat, utan tidsperspektiv och utanför personens egen kontroll, styrd av känslolimpulser. Det lyfts även fram i EASO:s rekommendationer att

⁶⁷ EASO Practical Guide (2015): Evidence Assessment.

trauma kan leda till att sökande känner misstroende eller innehar rädslor som påverkar berättelsens kvalitet samt mängden information. En annan rättspsykologisk aspekt som lyfts fram i EASO:s rekommendationer är att berättelsens kvalitet kan påverkas av exempelvis språkligt misslyckad tolkning, eller om sökande känner skam, oro eller förtroendebrist för tolken.⁶⁸ Enligt EASO:s rekommendationer är det väldigt viktigt på vilket sätt intervjun utförs.

6. Forskning gällande rättspsykologiska aspekter där jämförelse gjorts mellan skriftligt asylförhørsprotokoll och det videoinspelade förhöret

Det finns en mängd forskning vad gäller rättspsykologiska aspekter under asylförhöret. I det här skriftliga arbetet så fokuserar vi framförallt på om det skriftliga asylförhørsprotokollet motsvarar den faktiska intervjun med tanke på de rättspsykologiska element som utspelar sig. Med andra ord – går det att avläsa från protokollet vad som de facto har kommunicerats – verbalt eller non verbalt - under asylförhöret och skulle ett videoinspelat asylförhör vara till någon nytta.

I en studie⁶⁹ analyserades den non verbala kommunikationen av tre videoinspelade asylförhör vid Migrationsverket i Finland. Analysen gällde förhörets lingvistiska sårbarhet, psykologiska sårbarhet och epistemiska sårbarhet och om detta har någon inverkan på asylprocessen. I studien har den språkliga sårbarheten i asylförhör gällt främst språklig tolkning, intermodiell tolkning, med vilket avses hur ett muntligt uttalande blir till en skriftlig text på ett neutralt sätt. Sårbarheten kan ta sig i uttryck genom exempelvis det att tolken

⁶⁸ EASO Practical Guide (2015): Evidence Assessment.

⁶⁹ Määttä, S.K., Puumala, E., & Ylikomi, R. (2021) Linguistic, psychological and epistemic vulnerability in asylum procedures: An interdisciplinary approach. *Sage journals*, 23(1), 46-66.

utelämnar information, tillägger något till det sagda ordet eller gör direkta tolkningsfel. Hit hör också direkta felskrivning av det sagda ordet skriven av inspektören. Den psykologiska sårbarheten igen visar svårigheten att återge traumatiska upplevelser och det faktum att den genomsyrar alla parter under processen, samt påverkar sökandes minnen och förmåga att kunna verbalisera upplevelser på ett logiskt sätt. Både språklig och psykologisk sårbarhet är centrala och dessa kan leda till epistemisk sårbarhet, det vill säga sårbarhet i trovärdighetsbedömningen: vad som anses sanningsenligt, vad som anses som trovärdigt och vad som anses som icke trovärdigt. I asylprocessen råder en av misstro. Den epistemologiska sårbarheten bestämmer vad för typ av information som bedöms som fakta. Den inbegriper även framställande och urval av värdefull information genom hela asylprocessen, även som val av frågor i asylintervjun. Det intressanta är kollisionen mellan strävan till en neutral, monoton och refererande språkanvändning i asylförhöringsprotokollet med de kommunikationsproblem samt strukturella hierarkin som föreligger mellan intervjuaren och den intervjuade under intervjun. Tanken med studien har varit att ge en mångfacetterad bild av de komplexa institutionella, professionella och personliga begränsningarna som finns under asylintervjuer.

De tre asylintervjuerna videofilmades med två kameror för att erhålla bästa möjliga insyn i parternas agerande. Sökandes roll är att berätta och komma med utredning. Den komplexitet som finns i detta blir klart då man analyserar de skriftliga asylprotokollen gjorda över dessa intervjuer. I studien har man först tagit fasta vid asylbesluten och de stycken där de intervjuades trovärdighet har bedömts. Därefter har man sett till de delar i asylintervjuprotokollet där sökanden har berättat eller blivit intervjuad gällande just dessa fakta. Till sist har man analyserat de transkriberade delarna av intervjun, vari framgår

exempelvis proaktiv tolkning, känslomässig kommunikation, språklig och psykologiskt band mellan tolk och sökanden.

En av sökanden vars intervju analyserades kommer från Georgien. Han har erhållit ett negativt beslut. I hans fall har Migrationsverkets i sin trovärdighetsbedömning betonat att sökande berättar om sådant som han inte har varit med om i första hand. I asylförhørsprotokollet framkommer att sökande berättar andrahandsinformation om vad hans vänner berättat honom att hade hänt i hans hem. I asylförhørsprotokollet finns inte inskrivet sökandes egna känslor, så berättelsen är indirekt. Det som står skrivet i protokollet är "Sökanden började gråta och ville ta en paus." Då det skrivna protokollet jämfördes med det som framkom på videoinspelningarna, så konstateras i första hand att det är de facto tolken som framför att sökanden gråter och vill ta en paus. Sökanden själv säger i verkligheten ingenting. Vid det här tillfället tar intervjuaren inte bort blicken från sin skärm, så kommunikation mellan intervjuaren och sökanden saknas. Situationen är sårbar både språkligt och kommunikationsmässigt. Intervjuaren noterar inte den non verbala kommunikationen och tolken producerar meningar som inte sökanden har sagt, men dessa meningar finns likväl inskrivna i protokollet som att det är sökande själv som framfört dem. Likväl är den skrivna meningen i protokollet inte en direkt avskrift av tolkens frasering. Tolkens frasering är inte grammatisk korrekt, fast den i protokollet är skriven korrekt. I protokollet får man en bild av att sökanden har kontroll över sin situation och ber om en paus. Det ger en annan bild, än den psykologiska i den faktiska situationen där sökanden är känslomässigt överväldigad. Sökandens psykologiska sårbarhet, det vill säga förmåga att kommunicera minnesbilder och upplevelser, framkommer inte heller från asylförhørsprotokollet. Han påverkas av att han skall berätta om en hotfylld situation mot sin egen familj. Han klarar inte av det och börjar gråta. Den psykologiska effekten av att

intervjuaren negligerar sökandes reaktioner är problematisk. Det enda alternativet för sökanden som intervjuarens negligering medför, är att sökande lämnar rummet. Dessa mekanismer är förklarade i detalj i studien där det lyfts fram bland annat att en stödande och förtroendegivande miljö ökar minnesaktiviteten och stöder socialt agerande. Då intervjuaren begär sökanden att fortsätta berätta även fast han gråter, så etablerar inte intervjuaren en verbal eller non verbal kontakt med honom. Asylsökanden sneglar på intervjuaren vid skärmen, möjligtvis för att få en kontakt, men intervjuaren stirrar bara på skärmen. Sökanden finner det oklart vad intervjuaren tycker eller tänker om honom. Då sökanden dricker vatten försöker han möjligtvis återfå kontrollen över sig själv, men då han inte får stöd av intervjuaren, leder det honom till att titta på dörren. Detta kunde tolkas som en automatisk flyktreaktion. Intervjuaren har inte noterat denna non verbala kommunikation, fast hon enligt EASO:s rekommendationer borde ha noterat även non verbala element. Den skriftliga formuleringen i asylförhörsprotokollet motsvarar inte det som finns på videobandet. Är det möjligt som beslutsfattare att med stöd av det skriftliga asylförhörsprotokollet bedöma sökandes trovärdighet? Det framförs i artikeln att det vore viktigt att det skulle framkomma för beslutsfattaren hur den non-verbala kommunikationen de facto har skett, eftersom det påverkar den epistemiska värderingen.

I studien analyseras också en annan sökandes videoinspelning och skriftliga asylförhörsprotokoll. Det är en kvinna från Irak som i sitt asylförhörsprotokoll berättat om självupplevt familjevåld. Berättelsen är mer direkt och sökanden beskriver situation så att hon själv är ett offer som knappt kan röra sig. Hon framför de känslor hon har upplevt och hon ger en bild av en mycket våldsam och skrämmande situation. Då de non-kommunikativa elementen analyserats från videoinspelningen noteras att tolken har en mycket aktiv roll, något som inte alls syns i det skrivna protokollet. Tolkens tolkningsmetod kan beskrivas som

förmedlartolkning, istället för direkt tolkad kommunikation, som är det normativa. Tolken roll blir en slags kulturmäklare och tolken tar till en del över sökandes eget ansvarsområde, genom att sammanfatta innebörden av det sagda. Tolken ställer också självmant flertalet mer specificerade frågor och sammanfattar det som sökande har berättat även med det som sökande tidigare har berättat. Intervjuaren stirrar hela tiden på sin skärm. Det som sökande beskriver som en vägg, blir en dörr i tolkens översättning. Likväl har sökanden inte berättat att hon blivit slagen i ansiktet, något som tolken frågar upp sökanden, som inte förnekar saken. Den språkliga sårbarheten syns genom tolkens proaktiva roll och tolken formar den personliga berättelsen i sin kommunikation mellan tolken och sökanden och på detta vis uppstår epistemisk sårbarhet inom processen. Samtidigt kan tolkens mångfacetterade band till sökanden göra att tolken kompenserar intervjuarens passiva roll. Tolken aktiva roll gör det lättare för sökanden att berätta, men kan samtidigt också påverka sökandens minne av de traumatiska händelserna.

I studien analyseras ännu en tredje sökande som är från Ryssland. Hon använder sig av minnesanteckningar speciellt till stöd för datum, hennes berättelse är strukturerad och detaljerad. Dessa tre sökandes olika berättelser visar på den praktiska omöjligheten av att avgöra sanningsenlighet på basis av verbal redovisning. Den non verbala kommunikationen under det här asylförhöret är minimalt. Intervjuaren är under denna intervju mera mottaglig för interaktion med sökanden. Sökanden visar också att hen vet vad som är målet med intervjun, nämligen att formulera asylförhørsprotokollet. Trots att sökanden ger detaljerad information om sina upplevelser, så märks inte de traumatiska händelserna då hon berättar i röstfallet eller genom suckar. Berättelsen är väldigt klart formulerad, i korta meningar, tolken har tid att fokusera och intervjuaren har möjlighet att skriva nästan allt som tolken säger. Eftersom tolken inte förstår vad en LGBT organisation är, så missar tolken att

översätta namnet på den ryska LGBT organisationen, som sökanden uppger. Likväl förstår inte tolken skillnaden mellan olika sexuella identiteter, benämningarna på dessa och vad benämningen i Ryssland är i jämförelse med den översättning som tolken ger på finska.

Slutledningen av denna studie är att tolkens roll är central, inte bara ur översättningssynvinkel, men också med tanke på non verbal kommunikation och kulturella aspekter. Den språkliga sårbarheten, som att tolken gör ändringar, eller modifieringar samt andra individuella särigheter i tolkens språk, syns i det skrivna asylförhørsprotokollet. Gällande psykologiska faktorer, så är det utmanande för sökande att framföra traumatiska händelser på ett logiskt och kommunikativt sätt. Stämningen är väldigt viktig då en traumatisk händelse berättas. Asylintervjuerna är inte ett bra forum för genomgång av traumatiska händelser. Tolken är den enda personen som på riktigt kommunicerar med sökanden. Intervjuarens neutrala stil kan tolkas som en negativ feedback och försvåra förmågan att framföra traumatiska händelser. Intervjuaren uppfattar inte heller dynamiken då sökandes berättelse produceras.⁷⁰

7. Slutledning

I det här arbetet har frågan varit om det skriftliga asylförhørsprotokollet återspeglar det muntliga asylförhöret. Arbetets huvudfråga är om det skulle vara skäl att låta asylförhören spelas in på video.

Som ovan anförts så ger lagen möjlighet till videoupptagningar av asylförhör. Det har framkommit i detta arbete att det skriftliga asylförhørsprotokollet i en stor del av asylärendena är den enda utredning som finns tillhanda under hela asylprocessen då sökandes grunder och trovärdighet bedöms.

⁷⁰ Määttä, S.K., Puumala, E., & Ylikomi, R. (2021) Linguistic, psychological and epistemic vulnerability in asylum procedures: An interdisciplinary approach. *Sage journals*, 23(1), 46-66.

Det finns många psykologiska faktorer som gäller minnet, traumareaktioner, symptom på grund av hälsa, kulturella aspekter i verbal och non verbal kommunikation samt tolkning som är viktiga att fästa sig vid under asylförhöret. EASO:s rekommendationer för trovärdighetsbedömningen ger för handen att beslutsfattaren bör ta dessa faktorer i beaktande eftersom dessa påverkar sökandes berättelser. Den studie som i det här arbetet refererats i sjätte kapitlet, jämförde videoinspelningarna med det skrivna protokollet. Studien visar att flertalet psykologiskt avgörande faktorer som ägde rum under det muntliga asylförhöret på inget sätt framkom i asylförhørsprotokollet. I praktiken betyder det här att den som avgör asylansökan inte vet om de psykologiska faktorer som har utspelat sig under det muntliga förhöret, fast dessa enligt EASO:s rekommendationer bör beaktas då trovärdighetsbedömningen bedöms.

Om asylförhören inte spelas in på video, så kan inte beslutsfattaren ha vetskap om interaktionen mellan sökande, intervjuaren och tolken. Det är inte möjligt att via ljudupptagning avgöra om intervjuaren har varit en aktiv lyssnare, om intervjuaren har riktat fokuset på sökande eller på datorskärmen, eller hur den non verbala kommunikationen mellan dessa tre har skett samt hur atmosfären generellt varit under intervjun. Det är förstås av vikt att beslutsfattaren förhåller sig objektivt och inte gör sin trovärdighetsbedömning utifrån sökandes kroppsspråk eller ögonkontakt, men att totalt utelämna dessa non verbala kommunikationssätt utelämnar flera avgörande psykologiska element som enligt EASO:s rekommendationer kan inverka på bedömningen av sökandes trovärdighet. En videoinspelning skulle ge också sökanden själv en bättre möjlighet att i efterhand granska intervjusituationen, om det uppstår oklarheter kring vad som kommunicerades och på vilket sätt.

Ovan i detta arbete har det hänvisats till forskning som visar att ett protokoll är i högsta grad intervjuarens egen tolkning av skeendet i intervjurummet, vilket inte är en objektiv tolkning av situationen. En annan intervjuare skulle helt enkelt uppgöra ett annat asylförhållningsprotokoll över samma intervju. Detta stöder också det att det är av största vikt att beslutsfattaren har tillgång till en videoinspelning från asylförhållandet.

Vid trovärdighetsbedömningen skulle det vara skäl att beslutsfattaren ser på videon och granskar vilka psykologiska element som framkommer under intervjun och som inverkar på sökandes berättelse och hur den framförs, bekantar sig med den non verbala kommunikationen mellan sökanden, tolken och inspektören, samt stämningen i intervjurummet. På detta sätt kunde beslutsfattaren bilda sig en uppfattning om element som enligt EASO:s rekommendationer skall ha inverkan på trovärdighetsbedömningen. Utan videoinspelning är det inte möjligt att bilda sig denna uppfattning.

Referenser

Berg, L., & Millbank, J., (2009) Constructing the personal narratives of lesbian, gay and bisexual asylum claimants. *Journal of Refugee Studies*, 22, 195-223.

Bischoff, S.C. (2022). What does a torture survivor look like? Nonverbal communication in US asylum interviews and hearings, *Journal of International and Intercultural Communication*, 15(2), 185-203.

Brandon, S., Wells, S., & Seale, C. (2018) Science-based interviewing: Information elicitation. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 15(2), 133-148.

Cameron, H.E. (2010). Refugee status determinations and the limits of memory. *International Journal of Refugee Law*, 22(4), 469-511.

Chaudhary, J. (2010). Memory and its implications for asylum decision. *Journal of Health & Biomedical Law*, 37(6), 37-63.

Conway, M. A., & Loveday, C. (2015). Remembering, imagining, false memories & personal meanings. *Consciousness and Cognition*, 33, 574-581.

Cohen, J. (2001). Questions of credibility: Omissions, discrepancies and errors of recall in the testimony of asylum seekers. *International Journal of Refugee Law*, 13(3), 293-309.

Crespo, M., & Fernandez-Lansac, V. (2016). Memory and narrative of traumatic events: A literature review. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 8(2), 149-156.

De Keijser, J., Malsch, M., Kranendonk, R., & De Gruijter, M. (2012) Written records of police interrogation: Differential registration as determinant of statement credibility and interrogation quality. *Psychology, Crime & Law*, 18, s. 613-629.

EASO Practical Guide (2014) Personal interview, uppsökt 20.1.2023, [EASO Practical Guide: Personal interview \(europa.eu\)](#)

EASO Practical Guide (2015) Evidence Assessment.

Engelhard, I.M., McNally, R.J., & van Schie, K. (2019). Retrieving and modifying traumatic memories: Recent research relevant to three controversies. *Current Directions in Psychological Science*, 28(1), 91-96.

Gibb, T., & Good, A. (2014). Interpretation, translation and intercultural communication in refugee status determination procedures in the UK and France. *Language and Intercultural Communication*, 14, 385-399.

Granhag, P.A., Landström, S., & Nordin, A.I. (2017) Värdering av muntliga utsagor: Ett vetenskapligt baserat beslutstöd för migrationsärenden. *Göteborgs universitet*.

Gyulai, G. (2013). Credibility assessment in asylum procedures. A multidisciplinary training manual. *Hungarian Helsinki Committee*.

Herlihy, J., & Turner, S.W. (2009). The psychology of seeking protection. *International Journal of Refugee Law* 21, 171-192.

Herlihy, J., Jobson, L., & Turner, S. (2012). Just tell us what happened to you: Autobiographical memory and seeking asylum. *Applied Cognitive Psychology*, 26 (5), 661-676.

Keselman, O., Cederborg, A.C., Lamb, M.E., & Dahlström, Ö. (2010). Asylum-seeking minors in interpreter-mediated interviews: What do they say and what happens to their responses? *Child and Family Social Work*, 15, 325-334.

LaViolette, N. (2017). Sexual orientation, gender identity and the refugee determination process in Canada. *Annals of Spiru Haret University Journalism Studies*, 18, 5-55.

Meissner, C. A., Redlich, A.D., Bhatt, S., & Brandon, S. (2012) Interview and interrogation methods and their effects on true and false confessions. *Campbell Systematic Reviews*, 8(1), 1-53.

Määttä, S.K., Puumala, E., & Ylikomi, R. (2021) Linguistic, psychological and epistemic vulnerability in asylum procedures: An interdisciplinary approach. *Sage journals*, 23(1), 46-66.

Pöllabauer, S. (2015) Interpreting in Asylum Proceedings. *The Routledge handbook of interpreting*.

Shiels, G.S., Sazma, M. A., McCullough, A.M., & Yonelinas, A.P. (2017). The effects of acute stress on episodic memory: A meta-analysis and integrative review. *Psychological Bulletin*, 143 (6), 636-675.

Skrifvars, J., Sui, V., Antfolk, J., van Veldhuizen, T., & Korkman, J. Psychological assumptions underlying credibility assessments in Finnish asylum determinations, *PsyArXiv*.

Skrifvars, J., Korkman, J., Sui, Veronica., van Veldhuizen, T., & Antfolk, J. (2020) An analysis of question style and type in official Finnish asylum interview transcripts. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 17(3), s. 333-348.

Skrifvars, J., Antfolk, J., van Veldhuizen, T., Sui, V., & Korkman, J. (2022) Eliciting information in official Finnish asylum interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 36(3), s. 508-519.

Steel, Z., Chey, T., Silove, D., Marnane, C., Bryant, R. A., & van Ommeren, M. (2009). Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement: A systematic review and meta-analysis. *JAMA*, 302 (5), 537-549.

Tarvainen, L., Laine, M., Leisti, M., Rautakorpi, M., Selim, H. & Skrifvars, J. (2022). Haavoittuva asema turvapaikkaprosessissa, *Pakolaisneuvonta*.

The British Psychological Society. (2008) Guidelines on Memory and the Law, *The British Psychological Society*.

Tversky, B., & Marsch, E. J. (2000). Biased retellings of events yield biased memories. *Cognitive Psychology*, 40(1): 1-38.

Wang, Q. (2016). Remembering the self in cultural contexts: A cultural dynamic theory of autobiographical memory. *Memory Studies*, 9(3), 295-304.